

BALE AZERBAYCAN MİLLİ KÜLTÜRÜNÜN DEĞERLİ BİR BİLEŞENİDİR

Önceki sayıdan devam Irs-Miras 1 (13) 2015

90'lı yıllarda yaşanan kriz, bale de dâhil olmak üzere birçok kültür ocaklarının konumunu önemli ölçüde zayıflattı, ama Tanrıya şükürler olsun, son on yıllık dönemi, devletin desteğini üzerinde tam olarak hisseden bir dönem olarak adlandırmak mümkündür ve bu dönem, yaş-yavaş zorlukları aşarak, zamana ayak uydurmak için imkan kazanmaya başladı.

Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in emriyle bale sanatçılarının maaşlarının önemli derecede artmasının yanı sıra, sanatçıların normal koşullarda çalışmasını sağlamak için çalışma mekânları iyi şekilde tamir edilmiş, yeni temsiller için para ayrılmıştır. Ancak en önemlisi, bu oluşumun temeline ilk başlardan oturtulmuş olan sarsılmazlık balenin ayakta kalmasına yardımcı olmuştur.

Bu işe gönül veren ayrı-ayrı insanların çabaları ve devletin geniş desteği ile XX yüzyılın başlarında Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de kendiliğinden meydana gelen bale yetenekli koreograflar yetiştirmiş ve onların çabaları sayesinde kendi klasik okuluyla ciddi profesyonel bir kuruma dönüşmüştür. Bu insanlar, **zor durumda olan Azerbaycan Opera ve Bale Tiyatrosunun ayakta kalması** ve köklü gelenekleri canlandırarak onları geliştirmek için ellerinden geleni yapmışlardır.

O zor zamanlarda, bu gün artık Azerbaycan'ın halk sanatçısı olan deneyimli Medine Aliyeva uzun yıllar topluluğun divası olarak kaldı, onun çabaları sayesinde tiyatro bir gün bile kapanmadı ve düzenli olarak birkaç oyun sahnelendi ki, bunların başrolünde kendisiydi. Bir zamanlar sahnelenmiş oyunların ömrünü şevkle uzatan ve halkı klasik dans sanatına celbeden, seyrekleşmiş de olsa topluluğun ifasında seyirciler Efrasiyab Bedelbeyli'nin "Kız Kalesi", Fikret Emirov'un "Bin bir gece", P.Çaykoski'nin "Kuğu Gölü", M.Adam'ın "Giselle", L.Minkus'un "Don Kişot" balelerini izleme imkanı buldu.

1997 yılında, Koreografi Okulundan yeni mezun olan sanatçılara büyük ölçüde güvenerek topluluk, konuk koreograf G.Kovtun tarafından sahnelenen – P.Çaykovski'nin aynı adlı senfonik şiirinin müziğine "Romeo ve Jülyet" ve G.Donizetti'nin "Harlequin" balelerinin iki prömiyeri gerçekleştirildi ve bu önemli bir yarılmaydı.

Artık iki yıl sonra, öğretmen-koreograf Pulumb Agaliyev, Bizet-Sedrin tarafından bestelenmiş ünlü "Car-

men-Suit" balesini kendi versiyonu ile sahnelemeye başlarken oldukça sorumlu sanatçılarla çalışıyor ve onlar için partileri, canlandırılması karmaşık olan hareketler, kombinasyon ve destekle "doldurdu". O dönem tiyatrunun tarihine, çok genç ama aynı zamanda virtüözlüğünde cesaretli olan Naira Ramazanova (Carmen), plastik, ulvi hisleri ifade eden dansçı Gülağası Mirzoyev ve onun, ustaca ve içtenlikle boğa güreşçisi partisini ifa eden meslektaşısı Yuri Lobaçev'un adları yazıldı.

Bu arada, bu üçlük, **besteci Heyyam Mirzazade'nin minyatür müziği olan "Beyaz ve Siyah"ın, topluluk için alışıldık olmayan yeni sanat tarzında sahnelenmesi sırasında Pulumb Agaliyay'ın en büyük destekçisi oldu.**

Bundan bir yıl sonra konuk koreograf G.Kovtun, Kara Karayev'in G.Kozintsev'in aynı adlı filmi için bir tür resim olarak bestelediği "Senfonik gravür" müziğine tek perdeli "Don Kişot" balesini sahneleştirdiği zaman, artık koreografin emrinde, temsilleri "sırayla" ifa etmek için aynı rolere tayin edilen önde gelen solistler vardı. Bu, tabii ki imkanların artışı idi! Ve sadece "sayıca" değil...

Hatırlıyorum, Dulcinea'nın partisini hem Medine Aliyeva, hem Kamilla Hüseyinova ve Koreografi okulu mezunu Rimma İskenderova meşk ediyordu, ama prömiyerde bu parti daha çok genç olan balerine emanet edildi. Neden? Çünkü sahnedeki ilk adımlarından Rimma, Servantes'in kahramanının canlı suretiydi, ve tiyatrunun bir seçimi vardı. Dokunaklığı, ulviyeti ile seyircileri hayran bırakan İskenderova, birbirinin ardınca birçok klasik partileri benimseyerek kısa bir süre içinde Giselle gibi klasik baletin başyapıtını dans etmek için hak kazandı.

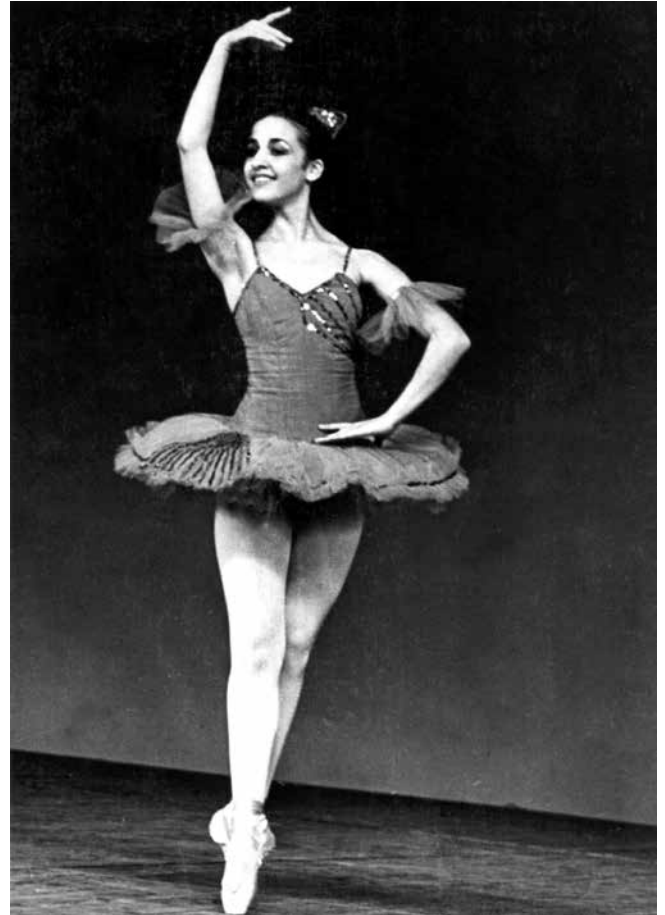
Tesadüf değil ki, bir süre sonra Kara Karayev'in Senfonik şiirinin müziği esasında tek perdeli "Leyla ve Mecnun" balesini sahneleştiren ünlü koreograf Georgi Aleksidze, bale sahnesinde en güçlü romantik karakterleri canlandırma gücüne sahip titrek ve ahenkli düet yaratmayı başaran muhteşem çiftin – Rimma İskenderova Gülağası Mirzayev'in ustalığından övgü ile bahsetmiştir.

Bu gün Azerbaycan balesinde yaratıcı artışın ve değerli icracıların ortaya çıkmasına tanıklık eden

nedir? Tabii ki, onun genişleyen repertuarı. Son yıllarda, dönüşümlü olarak tiyatrunun afişlerine görünen tek perdelik klasik "Chopiniana", "Paquita" baleleri yeniden sahnelenmiş, T.Bakıhanov'un "Hazar baladı", Ravel'in "Bolero", S.Prokoiev'in Senfonik şiirinin müziğine "Temptation", Niyazi'nin "Rast"ı oynanmıştır.

Baş rolleri icra edenlerin arasına Kamilla Hüseyinova, Yelena Skoromoshenko, Sabina Hacıdadaş, Yuliya Kalmikova, Alsu Gimadayeva, Tamilla Memmedova, Nigar İbrahimova ve diğer yetenekli balerinerler de katıldı.

Topluluğun erkek kadrosunu tamamlamak her zaman kolay değildi, ancak bunda da gözle görülür bir ilerleme var. Bakü Koreografi Okulunun diplomasını alan ve kaderini sıkı bağlarla klasik dansçı mesleğine bağlayan erkekler arasında Gülağası Mirzayev, Yuri Lobachov, İslam İslamov, Samir Samedov, Makar Fershtandt, Rūfet Şefiyev, Dmitri Tarusov ve kordöbale dansçıları da dahil olmak üzere son yıllarda cazip artist-sanatçılar, esas ve

önde gelen partilerin icracıları yetişmiştir. Bu durum, elbette, bale dünyasında giderek daha da zorlaşan görevlere günlük sorumluluk ve sebatlı olarak hazırlanmak için geniş bir kadro gerektiren çok sayıda temsillerin gerçekleşmesini sağlamaktadır.

... İşte bu gün de, Azerbaycan Devlet Opera ve Bale Tiyatrosunun büyük prova salonunda sabah saatlerinden bir canlanma var – topluluk üyeleri “derse” toplanıyor. Dün gece saatlerinde, katılan her kes için fiziksel ve duygusal açıdan yorucu olan büyük ve yüklü bir temsil L.Minkus’un “Don Kişot” oynandı. Böyle i heyecandan sonra hemen uyumak da mümkün değil, ancak ertesi

sabah tüm topluluk, çok eskiden kurulu nizamaya göre derse gelmişti. Bu, deneyimli ve yeni başlayanlar, kordö-bale sanatçıları, solistler ve unvanlı icracıların eşit olduğu yaşam boyu egzersizdir.

Herkes alışkanlıkla tutunma barlarının karşısında sıraya dizilir – her birinin hemen-hemen karakterinin yoğun olduğu koreografi okuluna başladıkları günden itibaren dünyanın tüm ülkelerinde herhangi bir bale sanatçısı için gün böyle başlar.

Duvar boyunca uzanan dev aynada kendi yansımasını görerek ritmik müzik eşliğinde onlar birbirinin ardından, fiziksel olarak formda kalmayı, teknik geliştirmeyi ve dansa özgürlüğü sağlayan bale alfabesinin talimatlarını yerine getiriyorlar.

Dönüşümlü olarak “sınıfı”, Azerbaycan’ın halk sanatçısı Tamilla Şireliyeva ve Azerbaycan’ın emektar sanatçısı Pulumb Agaliyay yönetiyor... Her birinin kendi tarzı, kendine has kombinasyon tertibi ve hareketler usulü vardır, ancak, yakın geçmişte önde gelen dansçıların, şimdi ise çok deneyimli öğretmenlerin keskin gözlerinden hiçbir nüans kaçmamaktadır.

Çeşitli zincir-kuruluşlara bağlı olan plier, relever, cro-

ise, efface, ekarte, turner, sauter, glisse'nin değişmesine göre, onlar, çizgilerin temizliğini ve çok sıkı tanzim edilmiş kurallara riayet edilmesini şefkatle izliyor, hata yapanları usulca düzeltiyor ve onlara toparlanarak zor yerleri bir daha ve bir daha tekrarlamayı öneriyor.

Bu arada, dersler, dayanaklığın, neredeyse imkansız olan fiziksel ağırlığı aşmakla elde edilmesinin üzerine kurulur.

Evet, balede zorluklar çoktur, çünkü burada çok büyük fiziksel güçle birlikte, hangi tarafa baktı, adımı sürükleye bildi mi, döndükten sonra başarılı bir şekilde dura bildi mi, hareketi hangi kabul edilmiş kurala göre başladı, pozu tutabildi mi, müzikal ifadeye yerleştirebildi mi gibi birçok ince ayrımlar da çok önemlidir.

Acemi seyircinin farkına varmadığı bu incelikler

profesyonel için, varyasyon, düet ve adagio denilen kombinasyonların ustaca icra edilmesinin garanti eder, sahnede sanatçının yaratıcı özgürlüğünün ve karakteri canlandırma yeteneğinin, ayrıca, temsilin yüksek seviyesini, topluluğun ve tiyatrunun tamamının itibarının teminatıdır.

Prova, ders sonrası en yaratıcı süreç olarak kabul edilir, bu zaman yeni, çoğu zaman da ilan edilmiş temsil için hazırlıklar yapılıyor ve topluluk defalarca bu oyunu "baştan başa" geçir".Konzermeisterin ifasında müzik parçaları tekrar-tekrar sesleniyor, aynı varyasyon ve adagio-olar birkaç kez icra edilir- tüm dikkatler zor yerlere ve mizansene odaklanır.

O gün, 1940 yılında ilk kez oynanmış ve bu gün de tiyatrunun repertuarında yerini koruyan Azerbaycan'ın ilk

balesi olan "Kız Kalesi"ni "geçiyorlardı". Besteci Efrasiyap Bedelbeyli tarafından yazılan ve bizim koreografinin altın fonuna parlak sanat oluşumu olarak geçen bu dram eseri ve han rolünü ifa eden solist Yuri Lobachov o gün Azerbaycan'ın halk sanatçısı Tamilla Şiraliyeva'nın yönetiminde prova yapıyordu.

Sanatçı partinin metnini doğru icra ediyor gibi görünüyor, ancak Tamilla hanım musallat olmadan, tavsiye tonunda onu uyarıyor: - İşte burada, manalı pozu göstermek için birkaç saniye duraklayın ve sonra...

Bu durumu sadece ince, son derece geniş bir deneyime sahip profesyonel ve uzun yıllar büyük sahne kariyeri yaşamış balerin, çok uzun zaman önce Bakü Koreografi Okulunun sanat yönetmeni, tiyatrodaki ise repetitör ve tiyatro solistlerinin ideal hocası, tesadüfen sadece sahne deneyimini değil, aynı zamanda ince zevk ve tiyatro sanatına fanatik yaklaşımı da keşfeder. Bu okul, Azerbaycan'ın ilk balesini, Leningrad okulunun parlak dansçısı, alımlı, ince kadın, iyi, duygulu kadın, geçen yıl 95. Do-

ğum günü Azerbaycan halkı tarafından kutlanan Gamer Almazade'nin okuludur.

Böyle bir okul, bale sanatına olan dikkat sayesinde sadece ayakta kalmaya değil, aynı zamanda uzun metrajlı temsillerin de oluşturulmasına yardımcı olmuştur.

Besteci Polat Bülbüloğlu tiyatroya partiyon ve "Dede Korkut" destanı esasında "Aşk ve Ölüm" balesinin librettosunu önerdiğinde, sıfırdan başlamak zorunda olmasına rağmen tiyatro artık böylesine geniş çaplı, karmaşık ve alelade olmayan temsil üzerinde çalışmaya hazır. Azerbaycan milli motiflerinin nüfuz ettiği bu müzik tablosu, sadece dansların resminde ve mizansenin kuruluşunda eşit koreografi çözümler gerektirirdi. Librettonun her bir kahramanı – kendi karakter ve zihniyetiyle tarihi bir şahsiyet, her bir kostüm – zaman ve mekanın etnografik olarak ayarlanması – önemli atmosferin yaratılması, yani tarihi gerçeklerin ve dönemin diğer özelliklerinin en küçük teferruatına varıncaya kadar incelenmesi söz konusu idi. Gerçek bir profesyonel, geniş bilgi sahibi olan sanat

eleştirmeni, koreograf ve icracılar – Gülağası Mirzayev, Samir Samedov, Kamilla Hüseyinova, Rimma İskenderova, Yelena Skoromoshenko ve diğerleri ile yakından çalışan Azerbaycan'ın halk ressamı Rafis İsmailov'un şevkli araştırmaları gerçekten de etkileyici sonuç verdi. "Aşk ve Ölüm" balesi sadece Bakü'de başarılı olmadı, yakın zamanda Saint-Petersburg seyircileri tarafından da olumlu karşılandı.

XII yüzyıl Azerbaycan şairi ve düşünürü Nizami'nin şiirleri esasında Kara Karayev'in 1952 yılında bestelediği ve Azerbaycan klasikleri arasında en değerli oyunlardan olan "Yedi Güzel" balesi birkaç yıl ramp ışıklarını göremedi, ama şimdi, nihayet tiyatro Bakü seyircilerine bu eserin modern versiyonunu sundu. Yeni libretto, yeni müzik versiyonu, yeni dekorlar, çağdaş seyirci tarafından algılanmasını sağlamak için baleyi değiştirdi ve bu da oldukça zor bir görev oldu.

Temsilde yer alan solistlerin dans hazinesini ilham verici plastik hareketlerle doldurması, **büyük Azerbaycan bestecisinin müziği, maestronun partiyonundaki**

her bir ifadede seslenen o duygusal yoğunluğu sağlamaktadır ki, bu da sevinç doğurur.

Tiyatro, küçük seyircilerin uzun zamandan beri arzuladığını gerçekleştirdi- özel davet edilmiş koreograf Liya Sabitova tarafından sahnelenen Johann Strauss'un müziğine "Thumbelina" balesi onların beğenisine sunuldu. Burada özellikle değerli olan, oyunun yarısından fazlasının Bakü Koreografi Okulunun küçük kız öğrencileri tarafından icra edilmesidir, esas rolü ise, deneyimli hocaların titizlikle çalıştırdığı minicik ikinci sınıf öğrencisi Günay İsmailova ifa ediyordu.

Tüm bunlar, on yıllar boyunca binlerce hayranlarını tiyatroya bağlayan profesyonel koreografi topluluğunun bundan sonra da yeni nesilleri sevindirmeye devam edeceğine, bale sanatı yardımıyla insanların müzik, koreografi, edebiyat ve manevi değerlerle yaşama kavramını zenginleştirerek, onları milli ve dünya kültürünün yüksekliklerine alıştırmaya yardım edeceğine umut veriyor. ❀